

furiis quasi acti, necantes, cadit. Sed ne innocentibus sepultura inhonesta infamiae nota invratur, atque in eorum cognatos simul peccetur, probe cavendum est; non enim a scelerosis clanculum enecatorum, & in autochirorum speciem positorum, exempla defunt. Melancholicos, maniacos, quin & delirio dissimulato laborantes, violentas sibi ipsis manus inferre, tristic experientia sæpius evicit, atque ex horum morborum indole clarum est. Ubi igitur quædam dubiæ mentis suspicio adest; corporis mortui sectione, aliorumque connexorum ponderatione, casus dati conditio ab arte peritis eruenda, & tunc demum de sepultura justæ aliquid statuendum est.

Cap. IX.

De brutorum morbis dijudicandis curandisque.

§. CXVII.

Pecuariæ utilitas.

Quantam rēpublicæ utilitatem pecuaria præstet, altius deducere, prorsus supervacaneum est; cum pecorum multitudine ad vescendum, ad agrorum cultus, ad vehendum atque ad corpora vestienda, nobis opus esse, inter omnes constat: illam igitur, quantam quælibet regio ferre potest,

al-

altius promovendam, atque conservandam esse, nulli dubio subiacet.

§. CXVIII.

Brutorum morbi.

Hominum atque brutorum morbis, tam acutis, quam chronicis, ut & sporaticis atque communibus, magna similitudo, cæteris paribus, intercedit. Quemadmodum enim inter homines morbi epidemici benigni vel maligni quandoque longe lateque grassantur; ita inter bruta morbi communes, haud raro maligni atque contagiosi, strages suas, non sine magno reipublicæ detrimento, brevius vel longius exercent. Morbos eorum sporaticos atque longos, etiam damnosos, haud raro accidere, tam notum, quam quod notissimum est. Vid. Cl. Jac. Ambros. Langii diss. de differentiâ inter hominum morbos cum brutis communes & proprios. Altorf. MDCLXXXIX. Cel. Bernh. Ramazzini diss. de contagioso morbo, qui in Patavino agro & tota fere ditione Veneta in boves irrepfit, Patavii MDCCXII. Jos. Kanolds historische Relation von der Pest des Hornviehs. Breslau 1713. Ill. Fridr. Hoffmanni heilsame Vorschläge wider die grassirende Hornvieh-Seuche. Halle 1716. Ill. Jo. Mar. Lancisii tr. de peste bovilla anni MDCCXI. Romæ MDCCXV.

& in ejus operibus Genevæ MDCCXVIII. junctim editis. Cel. Jo. Andr. Fischer progr. de contagio pecudis bubulæ, quod Thuringiam affligit. Erford MDCCXXIV. Der halberstädtischen Physicorum Untersuchung der 1723. grassirenden Hornvieh-Seuche, in constit. March. tom. V. sect. IV. c. III. Cl. Rud. Aug. Behrens Vorschläge von einigen guten Hülfsmitteln gegen die Hornvieh-Seuche. Braunschweig 1745. Cl. Joh. Gerh. Wagners Nachricht von der grassirenden pestilentialischen Hornvieh-Seuche. Lübeck 1745. Cel. Burch. Dav. Mauchard duæ diss. de lue vaccarum. Tübingæ MDCCXXXV. Perill. Lud. de Hollberg Bedenken über die jetziger Zeit regierende Viehseuche, Wismar 1746. Cel. Jo. Christoph Rideli, Collegæ mei quondam conjunctissimi, Untersuchung der grassirenden Hornviehseuche. Erfurt 1749. Cel. Dan. Gottfr. Schrebers Sammlung der in der Königl. Preussischen Landen ergangene Verordnungen und medicinisch. Gutachten die Rindvieh-Seuche betreffend Halle 1745.

§. CXIX.

Muliatrorum inscitia.

Fabri ferrarii, equisones, bubulci, opiones, suarii, carnifices &c. homines anato-

tomia comparativa, Physiologia, Pathologia, Diætetices, materia medicæ, pharmacia, therapia atque chirurgia, in quantum scilicet artem veterinariam disciplinæ hæc respiciunt, ut plurimum quam maxime rudes, veterinariam hætenus fecerunt, & cum methodum medendi neququam morbis adequatam, sed illo peiorem, sæpius ingrediuntur; mirum non est, illorum conamina, maxime in morbis late grassantibus, non ex sententia sed male, modo non semper cessisse. Dum etiam brutorum morbo extinatorum dissectionibus interesse, famæ noxium esse, credant; in anatomia comparativa & indagandis morborum sedibus & causis, requisitos profectus non facient.

§. CXX.

Remedia insufficientia.

Pharmaca illa, quibus, tamquam panaceis, ut plurimum indocti veterinarii uti solent, formulis olim ex inepta ingredientium farragine concinnatis, medicinam vulgarem atque adhuc rudem sapientibus, antilimicis, continentur. Hæc decantata illa remedia esse solent, quæ ejusmodi calamitatibus publicis, indole earum minime investigata, tam confidenter, quam temere, opponi solent, & ne stultitiæ quid desit, in ephemeridibus publicis modo hæc, modo

illa formula ebuccinatur, aliis præferitur, magnisque laudibus extollitur; quasi vero in tanta morborum diversitate remedia universalia existerent.

§. CXXI.

Aetiologiæ ratio habenda.

Si verum est, neminem morbos curandi methodum scire, qui, unde hi ortum fumant, ignoret, morbosque curare, teste Hippocrate, nihil aliud esse, quam causas eorum tollere; in brutorum vitiis atque morbis auferendis, ante omnia ab arte peritis ex causarum antecedentium, ac symptomatum præsentium, juvantium ac nocentium, investigatione, ponderatione ac collatione inter se, & sectione anatomica, causam proximam morbi eruendam, veramque morbi historiam formandam; & tunc demum rationalem medendi methodum stabilendam præcipiendamque esse. Quis enim non videt, nisi tribus Anticyris insanabile caput sit; sic morbos melius profligari posse, quam si formulæ futiles, morbo minime accommodatæ, anxie conquiruntur. Neque brutorum morbi sporatici neque communes unius ejusdemque, sed diversissimæ, indolis sunt, & sibi aliisque persuadere, morbum ignotum remediis incertis & quan-

do-

doque æque igitur, superatum iri, absonum atque a fine proposito alienissimum est.

Scholion. Ut brutorum morbos admodum diversos esse, exemplo declarem, varios boum morbos in Wetteravia Darmstadiæ MDCCLXXVI. hinc inde grassatos esse, breviter enarraturus sum. In locis depressioribus humidioribusque tempore aestivo, febres putridæ, in aliis cholera sicca & humida, & in locis ficcioribus febres inflammatoriæ haud malignæ observatæ, Magistratus jussu a Physicis investigatæ, rectaque medendi methodo in tempore profligatæ sunt. Observationes in utraque boum cholera, tam in illius tractatione, quam cadaverum sectionibus, habitas loco convenientiore proponam. Ante triennium in planitie ejusdem regionis arenosa, tempestate calidissima, plures vaccae apoplexia (von dem schiefsenden Blut) extinctæ fuerunt. Quis quæso, dictos morbos ad unum genus pertinere, & una eademque medendi methodo tractandos esse, experientia ac ratione contradicentibus, autumabit.

§. CXXII.

Generalis medendi methodus.

Cum similibus vitiis ac morbis bruta, quam homines, laborent, illique fere non-

H 4

fini

nisi denominationibus inter se differant; post accuratam caussarum cognitionem, iisdem remediis ex medicina, quæ victu, pharmacis & manu medetur, petitis curandi sunt; nisi quod diversa animalium brutorum genera, atque ætates, aliquod, respectu qualitatis, & insigne respectu quantitatis, auxiliorum discrimen ponat.

§. CXXIII.

Medicorum officium.

Ex his clarum est, brutorum morbis tam dijudicandis, quam curandis, neminem prudente atque in arte sua bene exercitato Medico, aptiorem esse; modo in anatomia comparativa rite exercitatus, & terminis veterinariorum technicis, in quavis fere provincia quodammodo variantibus, rite imbutus sit, & veram ingruentium morborum indolem ex morbi historia, cadaverum sectione, & juvantium nocentiumque ponderatione, probe eruat. Hæc Medico dedecori esse, nemo prudens arbitrabitur; sic enim reipublicæ inserviunt, atque ex brutorum sectione vel curatione illorum nemo infamiae notam incurret; utpote quæ nonnisi scelera committentibus iuste inuritur. Judicante Cel. Jo. Ern. Hebenstreit l. c. sect. l. c. IV. §. X. morbos brutorum, partem bonorum constituentium,

con-

contagiosos & late grassantes, quorum progressus hominibus noxius fieri potest, sistere, Medicis neutiquam inhonestum; sed maxime laudabile, ac societati humanæ maxime proficuum ac salutare, est.

§. CXXIV.

Inprimis Physicorum.

Poliatorum atque Medicorum provincialium, publice constitutorum, officium omnino requirit, ut Magistratui, de brutorum morbis grassantibus interroganti, scite respondeant, cadaverum accuratis sectionibus interfint, eas dirigant, morbi symptomata in brutis ægrotantibus investigent, causas prægressas ponderent, veram morbi indolem definiant, atque rationalem medendi methodum præcipiant; ut cives suos Magistratus edocere possit, quo modo malis atque damnis his omnium optime occurrere possit. Imo & patribus familias atque veterinariis, se de brutorum morbis eorumque curatione consulentibus, Medici libenter a consiliis sint. Cum vero a muliatorum atque empiricorum consiliis, tam in suis, quam pecorum suorum, morbis multo libentius, quam a prudentum medicorum, imprudens vulgus stet; tam illorum conamina, præsertim in calamitatibus publicis, retundenda sunt, & hoc, ad saniora

utilioraque consilia sequenda, imperio ad-
gendum est; cum in ejusmodi casibus non
de re privata, sed publica, agatur.

§. CXXV.

Contagii averruncatio.

Morbo brutorum contagioso in provinciis
vicinis grassante, fines, ne pecora infecta
traducantur, sollicitè custodiendi, omne-
que boum pecudumve commercium cum illis
interdicendum est; unius enim vitiosi tra-
ductione integras provincias contagio cor-
reptas esse, tristi experientia satis constat.
In locis ubi malum jam grassatur, ab ægro-
tare incipientibus integri actutum removen-
di, nec homines ægrotorum curam haben-
tes in sanorum stabula admittenda sunt. Co-
lumella de re rustica l. VI. c. V. confestim,
inquit, ita a sanis morbidi segregandi sunt;
ne quis interveniat, qui cæteros contagio-
ne labefaciat. Morbosos statim trucidan-
di, & una cum pelle in terram altius defo-
diendi Bernensibus mos est. Vid. Perill. de
Haller commentatio de lue bovilla agri Ber-
nensis. Gœtingæ MDCCLXXIV.

§. CXXVI.

Cadaverum sepultura.

Non omnes morbos alicubi grassantes
malignos atque contagiosos esse, supra jam
dictum

dictum est. Ubi igitur ex communi causa non contagiosa plura jumenta moriuntur; eorum pelles sine periculo detrahi, atque in coriariorum usus venire possunt: at nihil hic generatim definire licet; sed morbus alicubi grassans ab arte peritis semper & ubique accurate investigandus atque determinandus est. At in morbis vere contagiosis vel bruta extincta una cum pelle in terram altius sine mora defodienda, vel eorum pelles in loco ab hominum brutorumque animalium accessu remoto deglubendæ, ibique in cupis capacioribus, in terra defossis, calce viva prope condienda atque in aqua calcis, cerdonum more, tam diu macerandæ sunt, usque dum sal volatilis causticus, cui noxa debetur, correctus fit. Duratio hujus temporis, pro calidiora frigidiorve cœli temperie, menstruo, bimestri, trimestri, quin longiore spatio absolvitur. Ji vero, qui brutis mortuis eorumque detractis pellibus contagium haud inesse, contendunt, minime audiendi sunt. Ab ejusmodi pellibus sub tectis exsiccationi expositis in pago vicino intolerabilem fetorem ortum, & luem bovillam insigniter auctam, esse, probe memini. Jis vero prudente; Magistratus jussu in terram defossis, morbi impetus iterum deferbuit.

---

 §. CXXVII.

Hebenstreitii testimonium.

Cel. Jo. Ern. Hebenstreit l. c. sect. I. c. IV.
 §. XVIII. sequentia de hac re proposuit:
 pelles seorsim defossæ sunt; cum Lipsiæ
 essent ex coriariis, qui, cum animalis peste
 extincti cutim tractarent, morbis malignis
 infecti sunt, quibusdam subitanea morte,
 post nova, qualia in peste esse solent, symp-
 tomata, abreptis.

§. CXXVIII.

Scholæ veterinariæ.

Quod in nonnullis provinciis Magistratus
 vel officio suo pie fungentes, vel damnis
 propriis alienisque cautiores facti, scholas
 veterinarias publico sumptu instituerint,
 illis magnæ laudi merito ducitur. Nec Me-
 dicis laudabilibus ejusmodi institutis stre-
 nuam operam navantibus hoc dedecori; sed
 potius indubium prudentiæ eorum, optima-
 rumque partium in rempublicam suscepta-
 rum, documentum, aliisque viris corda-
 tioribus incitamentum est, ut de republica
 simili modo bene merendi occasiones arri-
 piant. In utilissimis ejusmodi scholis artem
 veterinariam medicinæ atque chirurgiæ stu-
 diosi discere, & reipublicæ in posterum, in
 gravibus ejusmodi casibus, prodesse pos-
 sunt.

sunt. Ab ejusmodi doctoribus illi, qui armentorum pecorumque ægrotorum curam habent, ut salutaria consilia, atque auxilia petant, adigendi sunt. Vid. Cel. Jo. Christ. Polyc. Erxleben Einleitung in die Vieharzneykunst. Göttingen 1769. practischer Unterricht in der Vieharzneykunst. ibidem 1771. Hrn. Franz Jos. L. B. von Zam bewährte Hornu: Schaf. Pferd. und Federviehs Arzneykunst. Wien 1765. Hrn. von Sind vollständiger Unterricht in den Wissenschaften eines Stallmeisters. Frankf. u. Leipz. 1769 Ejusd. Abhandlung von der Näßkrankheit der Pferde, ib. 1768.

Cap. X.

De pharmacis, quæ in pharmacopolis publicis proficere debent.

§. CXXIX.

Pharmacorum Schema.

Licet inutili remediorum copia officinæ publicæ haud gravandæ sint; necessarius tamen eorum numerus rectaque qualitas, requiritur. Aliquam de illis normam daturus, schema aliquod, a viris nonnullis in medicina ac pharmacia eruditissimis datum a summo Magistratu comprobatum, & a me notulis auctum, hic subiiciam; quod pharmacopolis apta ratione visitandis inservire